

GÖRÜŞ / OPINION

Yaratıcı Ekonominin Kentsel Alandaki Varlığı: Plancının Rolü ve Farkındalık Üzerine

Creative Economy in Urban Areas: On the Role of Urban Planner and Awareness

Ebru Kerimoğlu

İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, İstanbul

Yaratıcı Ekonomi

2000'li yıllardan sonra, yaratıcı endüstrileri temel alan bilgi tabanlı ekonominin anlaşılmasına katkı yapacak şekilde yaratıcı ekonominin pek çok tanımı geliştirilirken, pek çok uluslararası kurum tarafından yayınlanmış raporlar da yaratıcı endüstrilerin önemine vurgu yapmaktadır (DCMS, 2001; 2015, UNCTAD, 2004; 2008; 2010, OECD, 2006; 2014, UN-UNDP-UNESCO, 2013). Birleşmiş Milletler çeşitli yayınlarında sosyal, kültürel ve ekonomik faydaların bütünleştiği endüstriler olarak yaratıcı endüstrileri, ülkelerin ekonomik büyümesinin temel kaynağı, işgücü yaratan ve ülkelerin küresel ekonomiye katılımını arttıran temel eleman olarak kabul etmekte, yaratıcı ekonomiyi ise sosyal içerme, kültürel çeşitlik ve insan kaynağı gelişimini teşvik eden bir model olarak tanımlamaktadır (UN, 2004). UNCTAD (2008)'a göre; yaratıcı ekonomi, ekonomik büyüme ve kalkınma sağlayan, yaratıcı değerleri temel alarak evrimleşen bir kavramdır.

Yaratıcı endüstriler, yaratıcı ürün ve hizmetler üretmek üzere yetenekli işgücü ve girişimciliği harekete geçirmeleri bakımından kent, bölge ve ülke ekonomileri için özel önem taşımakta, kentsel ekonomiye çeşitlilik ve dinamizm katmakta ve kümelenme özellikleri ile kentin dönüşüm ve eski merkez

alanlarında yer seçmeleri bakımından mekan kalitesinin artırılmasına katkı yapmaktadırlar. Yaratıcı işgücü kentin sosyal yapısını dönüştürmekte, işgücünün beklentileri kentsel yaşam kalitesinin artmasını sağlamakta ve bu durum pek çok kentsel ekonomik ve mekânsal faaliyet üzerine pozitif yansımaktadır.

Yaratıcı Kentin Doğuşu

1980'lerin sonlarında, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler ile aynı zamanda uluslararası finans ve uluslararası pazarların yeniden düzenlenmesi üretim ve dağıtımın çok daha küresel ölçekte organize edilmeye başladığı anlamını taşımaktadır. Yerel ve bölgesel düzeyde küresel pazarlara girebilmek için rekabet artmıştır. Aynı zamanda, gelişmiş ekonomilerde imalattan tüketici ihtiyaçlarını önemsemeye ağırlık veren servis endüstrilerine genel bir geçiş olmuştur. Bilgi temelli bu yeni ekonomi biçimi, yenilikçi, yaratıcı, esnek kelimeleriyle açıklanabilir (O'Connor, 2006). Gelişmeler, yaratıcılığın ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının kentsel alanların yeni ekonomi içinde bölgesel ve küresel ölçekte rekabet edebilmesi için anahtar rol üstlendiğini göstermektedir (Florida, 2002; Landry, 2006; Cooke ve Lazzeretti, 2008). Yaratıcılık ve ekonomik kalkınma, teorik ve pratik anlamda

Geliş tarihi: 29.06.2017 Kabul tarihi: 19.07.2017

Online yayımlanma tarihi: 17.08.2017

İletişim: Ebru Kerimoğlu. e-posta: ebrukerimoglu@gmail.com

TMMOB
Şehir Plancıları Odası

kentsel politikaların temel elemanı haline gelmiştir. Hatta, yaratıcılığı barındıran yetenek ve hizmetlerin temel alındığı bir ekonomi fikri kalkınmanın gerekliliklerini temelden etkilemiştir. Günümüz gerçeği, yaratıcı işgücü ve firmaların yoğunlaştığı kentlerin diğerlerine göre çok daha başarılı olduğudur (Hall, 2000; 2004; Landry, 2000; Musterd, 2004; Turok, 2004; Brelot vd., 2010; Grant, 2014).

Yaratıcı kent fikri iki temel ekonomik yaklaşımla değerlendirilebilir; ilki kentlerin belli bölümlerinin hayatta kalma çabalarına bağlı olarak küresel ekonomideki değişen koşullardan avantaj sağlamaları (Mommaas 2004; Pink 2005; Scott 2006; Atkinson ve Easthope, 2007), ikincisi ise diğer sektörlerle kıyasla yaratıcı ekonominin artan öneminin anlaşılmasıdır (Mommaas 2004; Atkinson ve Easthope, 2007). Endüstri çağında kent ve bölgelerin temel odağı sermayeyi kendilerine çekmek, böylece kendi sakinleri için iş olanakları yaratmak ve ekonomik kalkınmayı sağlamak iken, bilgi çağında bu temel odak özellikle belli yetenek ve özellikteki insan gücünü kendilerine çekmek yönünde değişmiştir (Atkinson ve Easthope, 2007). Sonuçta, dünyadaki pek çok kent günümüzde yeni ekonomik gelişmeleri, kültürel kaynakları ve bunlara bağlı yeni mekânsal kurguyu bütünleştiren bir yaklaşımla gelişim formülü benimsemektedir. Dünyanın çeşitli kent ve kentsel bölgeleri kendilerini yaratıcılık ve bilginin merkezi olarak pazarlamaya başlamış ve bu profillerini güçlendirecek politikalar üzerine yoğunlaşmışlardır (Bontje ve Cork, 2006; Lange vd., 2008).

Yaratıcı kent kavramı giderek artan ilgiyle, kent plancıları, politikacıları ve akademisyenler için kalkınmada incelenmesi gereken önemli bir araç haline gelmiştir. Kent yöneticilerinin artan ilgisi ve yaratıcı kentleri keşfetme çabaları, Avrupa Birliği 'Avrupa Kültür Başkenti' inisiyatifi, Unesco 'Yaratıcı Şehirler Ağı' oluşumu gibi inisiyatiflerle desteklenmekte, tüm bu çabaların odağında ise kentleri yaratıcı kentler olarak pazarlama stratejisinin yatmakta olduğu bilinmektedir. Diğer yandan, yaratıcılık ve yaratıcı kentlerin araştırılması ve geliştirmesine yönelik Avrupa Birliği proje destekleri 'Yaratıcı Avrupa (Creative Europe)' çağrılarında 2003'ten bu yana sürmekte, konu büyük önem taşımaktadır. Avrupa Komisyonun yaratıcılık konusu ile ilgili yayımlanmış olduğu pek çok rapor, konunun 'Avrupa 2020 (Europe 2020)' hedefleri üzerinde de etkili olacağına işaret etmektedir (EC, 2015). Bu durumun, yaratıcı endüstriler ve yaratıcılık temelli iş modellerinin kriz sonrası yeni ekonomik iklim için çok güçlü bir potansiyel olarak görülmesinden kaynaklandığı söylenebilir. İlişkili olarak, daha yenilikçi potansiyele sahip kentlerdeki yerel kalkınma stratejilerinin de yeniden değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmakta, bir çok küçük ve orta ölçekli kent, kendisini rekabet ortamında konumlandırabilmek için söz konusu endüstrileri fırsat olarak görmektedir. Yerel kalkınmada yaratıcılığın öncülüğü aynı zamanda büyük metropoliten merkezlerin ve merkez kentlerin ötesinde fonksiyonel bir model olarak da kabul edilmektedir

(URBACT, 2011). Yaratıcı kent çalışmaları (ACRE-2006-2010; ESRC-2005-2007; URBACT-2011; UCP-2011-2013; Creative Regions Project-Network-2012-2013; Florida ve Tinagli, 2004; Musterd ve Ostendorf, 2004; Brelot vd., 2010; Atkinson ve Easthope, 2007; Petrov, 2008; Ling ve Dale, 2011; Liu, 2009) son yıllarda başta Çin olmak üzere pek çok Kuzey Amerika ve Avrupa dışındaki ülke ve kentin de odağına yerleşmiş durumdadır, dünya düzlemindeki ekonomik gelişmeler değerlendirildiğinde bu çok anlaşılabilir bir durum olup, ekonomik gelişmelerin kentsel alanlarda kontrol edilmesi gerekliliğinin sonucudur. Yeni ekonomi kentsel alanlarda yer edinmek, kentler de söz konusu ekonominin yüzü olmak durumundadır.

Kentsel Aktörler İçinde Plancıların Önemi

Yaratıcı ekonominin, tüm ekonomik düzen içerisinde farklı pek çok sektör ile ilişkili olan çok boyutlu bir yapıya sahip olması temelde ekonominin kendi içerisindeki pek çok farklı çalışma alanının, başta sosyal politikalar olmak üzere, kent planlama ve coğrafya ile mekana inen pek çok alanla kesişmesi anlamını taşımaktadır. Yaratıcılık günümüzde yenilikçiliğin temel kaynağı olarak, kentlerdeki ekonomik ve sosyal gelişimin yeniden değerlendirilmesinde erişebilirlik, toplumsal yaşam, kültür ve yaratıcılık temelli iş modellerine fırsat sağlayan diğer pek çok kalkınma yaklaşımı ile ortak paydada kesişen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, yaratıcı ekonomi ile ilişkili politika geliştirmek sadece tek bir idari birim idaresinde olamamakta, ekonomik kalkınmadan, yerel ve uluslararası yatırımlara, teknoloji ve iletişime, sanat, kültür, turizm, sosyal refah ve eğitime kadar pek çok alan ve yetki sınırını kapsamaktadır. Benzer bir çeşitlilik, kamu-reel-kar amacı gütmeyen sektörler ve sivil toplum arasındaki ilişkileri ve kesişmeleri kapsayacak şekilde de söz konusu olmaktadır (UNCTAD, 2008).

Yaratıcı ekonomiyi tartışan ve geliştirmeyi amaçlayan çeşitli disiplinler konuyu değişik açılardan ve farklı yaklaşımlarla ele almaktadır; sosyolojik yaklaşım yaratıcı sınıfın toplum içindeki rolünü, yarattığı kültürel dinamizmi incelerken, çoğu diğer tartışmalar konunun ekonomik temeline odaklanmaktadır. Kent planlama döngüsünün ötesinde, yaratıcı kent konsepti ayrı bir kavramsal öneme sahip olmaya başlamış, ekonomist ve plancılar dışında coğrafyacılar için de yaratıcı faaliyetlerin yer seçimi, kentsel alanda yer seçim biçimlerine odaklanan pek çok model ortaya konmuştur. Burada özellikle vurgulamak gereklidir ki; plancılar, son yıllarda konuya ilgisi tartışmasız çoğalan ekonomistler, sosyologlar ve coğrafyacıardan biraz ötede, mekânsal talepleri anlamak ve yönlendirmek dışında, diğer disiplinlerin çıktılarını politika ekseninde mekan ve ilişkili gelişmelere adapte edebilecek mesleki beceriye sahip olarak tüm bu süreçlerde önemli bir rol üstlenmektedir ve üstlenmeye devam edecektir. Son 20 yılda, yerel ekonomik kalkınmaya ilişkin yaklaşım ve tartışmaların kentsel politika ve planlamanın gündeminde yer

bulmasıyla (Leitner, 1990), plancıların, özellikle yerel yönetimler aracılığı ile hem mekânsal düzenlemeler hem de politika üretme aşamalarında yenilikçi ve esnek yaklaşımları uygulama becerilerini geliştirmeleri gereklidir. Öncelikle, kuzey Amerika kentlerinde yerel yönetimler girişimci ekonomik kalkınma stratejileri geliştirmek adına çalışmalar yaparken, Avrupa ve Uzakdoğu kentleri de bu yarışın içindedir. Yerel yönetimlerin girişimci davranış biçimleri hem ekonomik gelişmenin yönünü tayin etmekte hem de kendileri bölgesel ve kentsel politika aktörleri ile bağlantılı inisiyatifler olarak kalkınmada temel rol almaktadır (Leitner, 1990). Söz konusu kalkınma çalışmalarının odağına ise yenilikçilik ve yaratıcılık oluşturmaktadır.

Türkiye

Ekonomik çeşitlilik ve uzmanlaşma yeni dünya ekonomik düzeninde kalkınmak için olmazsa olmaz koşuldur. Yaratıcılık bu anlamda başta rekabet gücünü arttırmanın anahtarı olarak, pek çok yenilikçi düzenlemenin aracı durumundadır. Kentler özelinde, Türkiye ekonomisinin, sahip olduğu dinamik yapı ile yeni gelişmelere ve rekabet koşullarına ayak uydurabilmesi önemlidir. Son yıllarda dünyanın gelişen ekonomisi olarak pazarlanan Türkiye'nin en önemli rekabet aracı üretim yapılarıyla farklılaşan kentleri olabilir. Özellikle geleneksel endüstrilerin çağdaş dönüşümünün gelişmiş dünyada yenilikçilik ve yaratıcılık ile sağlandığı göz önüne alınırsa, yaratıcı endüstrilerin kentlerdeki ekonomik, sosyal ve mekânsal dönüşüme yapacağı pozitif katkı ve konunun Türkiye için önemi de çok daha kolaylıkla anlaşılabilir. Yaratıcılık konusunun kentsel alandaki varlığı gelişmiş dünyada olduğu gibi, Türkiye'nin bilgi ekonomisine geçişinde, kentlerin ekonomik temelini geliştirmek, dönüştürmek ve sağlamlaştırmak için büyük önem taşımaktadır. Kalkınma için kentlerin başta ekonomik yapıları olmak üzere, sosyal, politik, yönetim, kültürel, fiziksel ve mekânsal yapıları da dünya gelişmeleri paralelinde dönüşüm geçirmek durumundadır.

İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti adaylığı süreciyle Türkiye gündemine giren kültür endüstrileri kavramı süreç boyunca ve sonrasında kısmen önemli görülmekle birlikte, konuya ilişkin araştırmalar ve uygulamalar çok da ilgi görmemiştir. En önemli öncelik konuya ilişkin farkındalık ve konunun öneminin anlaşılabilmesi olmalıdır. Çeşitli sektörel raporlar söz konusu önemi vurgulamalı, çeşitlenmeli ve çoğaltılmalı, politika analizleri geliştirilmelidir. Türkiye literatüründe teorik yaklaşım ve uygulama boyutları açısından özellikle kent ölçeğinde detaylı ve rasyonel araştırmaların varlığı gereklidir. Günümüze kadar yaratıcı ekonomi temelinde kazanımlar mevcut literatür üzerinden yapılan değerlendirmelerden oluşmakta ve konuya Türkiye özelinde yeterli katkı sağlamamaktadır. Bu durum, yaratıcılık ve yenilikçilik odaklı gelişim politikalarının somut, gerçekçi ve sağlam temellerden yoksun olacağı anlamına gelmektedir. Türkiye'de konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalar

oldukça kısıtlıdır. Bu kısıtta veri eksikliğinin rolü yadsınamaz. Türkiye literatürünün yaratıcı endüstriler ve işgücü çalışmaları ile sınırlı olduğu söylenebilir (Seçilmiş, 2015; Lazaretti, Capone ve Seçilmiş, 2014; Özen, 2014; Günsel ve Çetindamar, 2011; Çetindamar ve Günsel, 2012). Çalışmaların bulguları, Türkiye ekonomisi içerisinde yaratıcı işgücü ve firmaların ekonomik katkısının gelişmiş dünya ile kıyaslandığında henüz yok denecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Endüstriler özelinde, yaratıcılığın somut ekonomik katkılarını belirleyen (Töre, 2011; Yücesoy, 2011; Töre Özkan, 2010) ve kültür endüstrilerine odaklanan detaylı çalışmalar da vardır (Enlil ve Evren, 2011; Enlil, Evren ve Dinçer, 2011; Kara, 2014; Aksoy ve Enlil, 2011) ancak, yaratıcı kent çalışmaları çoğunlukla İstanbul üzerinde yoğunlaşmakta olan tanımlayıcı çalışmalardan öteye gitmemiştir (Enlil ve Evren, 2011; Kumral, 2010; Kerimoğlu, 2011; 2012; 2013; Kerimoğlu ve Gezici, 2010; Durmaz, Velibeyoğlu ve Yiğitcanlar, 2008; Evren ve Enlil, 2012).

Türkiye gündeminde yaratıcı ekonominin öneminin ortaya konulması sadece akademinin yaratabileceği katkının çok ötesindedir. Yenilikçi ve esnek yönetim anlayışı ve ilişkili yönetimler/kurumların üstlenecekleri sorumluluklar büyük önem taşımaktadır. Türkiye, çağdaş/yenilikçi kentsel planlama kapsamında, kentsel alanlarda yaratıcı endüstrilerin varlığının öneminin farkında mıdır; planlanması gerekli sürecin, üretilmesi gerekli gelişme politikalarının, değişen/gelişen uygulama politikalarının ve araçlarının ve aktörlerinin, farklı kademelerde tam da merkezinde durması gerekli plancılar, gelişmiş dünyada yaşananlar paralelinde kendi varlıklarının öneminin farkında mıdır, üzerlerine düşen sorumlukları ve üstlenmeleri gerekli rolü kavrayabilmişler midir; Türkiye'de kent planlamada söz ve yetki sahibi olan aktörler özetlenenlerin önemin ne derece farkındadır, sorulması gerekli sorular bunlardır.

Son Söz

Bilgi ekonomisi çağında, kentlerin yaşamış oldukları dönüşüm süreçlerine yön verebilmenin, kentsel gelişim, rekabet ve sürdürülebilirlik açısından özellikle de ülke ve bölge ekonomileri için önemli olduğu öncelikle anlaşılmalıdır. Söz konusu süreçlere sağlıklı müdahalelerin yapılabilmesi ve çağdaş kentsel gelişim politikalarının üretilebilmesi günümüz koşullarında yerel dinamiklerin detaylı olarak anlaşılabilmesi ile mümkün olacaktır. Temelde kavranması gereken, bahsi geçen kentsel gelişmenin kentsel ekonomik çeşitlilik ve dinamizm, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişme ve ilişkili kentsel altyapıyı kapsadığıdır. Dolayısıyla, yaratıcı kentlerin oluşumu ve gelişimine pozitif ve negatif etki yapan, başta ekonomik, sosyal, toplumsal ve kurumsal yapı özellikleri olmak üzere, ekonomi ve toplum odaklı gelişim politikaları ile mekânsal gelişim politikaları, politika araçları, projeler, aktörler, mekanizmalar, işbirlikleri vb. yerelde şekillenen ve farklılaşan unsurların analizi ve değerlendirilmesinde plancıların temel rolü üstlenmesi gereklidir,

bu durum mesleki yeterlilik açısından olağan ve rasyoneldir. Dönüşüm süreçlerini kontrol altına alabilme ve planlı olma gereksinimi yeni yönetim anlayışını da beraberinde getirmiştir. Bu, yeni gelişmelerin, yeni politikalar, mekanizmalar ve aktörler ile kontrol altına alınması, düzenlenmesi ve geliştirilmesi anlamını taşımaktadır ki, öncelikle Türkiye’de tüm ölçeklerdeki yönetim birimlerinin bunu kavraması gereklidir. Küresel rekabet ortamı içinde yerel ve bölgesel düzeyde yeni kentsel stratejiler tasarlamak için bir kenti yaratıcı faaliyetler ve yaratıcı sınıf- ileri işgücü için de geçerlidir- için çekici kılan koşulları araştırmak, aynı zamanda yaratıcı endüstrilerin ve işgücünün diğer ekonomik sektörlerle olan etkileşiminin yollarını ve tercih ettikleri kentsel koşulları anlamak gerekmektedir. Küresel kentler artık sadece sermaye yatırımlarının merkezi olmaktan çok dinamik sosyal ve kültürel yaşam alanları haline gelmektedir. Yerel yönetimler, kentlerin dönüşüm süreçlerinin aktörü durumundadırlar, yerel farklılıkları ortaya çıkarmak, organizasyon ve anlayışları ile fark yaratmak durumundadırlar. Ayrıca, tüm bu süreçte, mekânsal, sosyal, demografik, ekonomik verilerle, kültürel, doğal ve ekolojik değerleri analiz edebilen, çok boyutlu problemleri, süreci ve uygulama araçlarını tanımlayabilen, karar vericiler için alternatif öneriler geliştirerek farklı politikaların üretilmesini sağlayan, kamu yararını ön planda tutan ve en önemlisi çok disiplinli çalışmalarda ve farklı aktörler arasında koordinasyonu sağlayabilecek, gerekirse arabuluculuk ve süreci kolaylaştırıcı roller üstlenebilecek plancılardan varlığının önemi ve plancılara olan gereksinim unutulmamalıdır.

Yaratıcı ekonominin kentsel alandaki varlığı, dünyada hızla ilgi görmeye devam etmektedir ve kentsel pratikler için konunun anlaşılması neredeyse zorunluluk haline gelmiştir. Kent plancılarının, kentsel gelişmeyi ve kent dinamiklerini tüm yönleriyle kavrayabilen uzmanlar olarak konuya ilgisi, konunun gelişimi açısından çok önemli bulunmaktadır. Disiplinlerarası çalışmaların varlığı da konunun çok boyutlu olması sebebiyle ayrı önem taşımaktadır.

Yapılan çalışmalar ve istatistikî göstergeler, Türkiye ekonomisi içerisinde yaratıcı işgücü ve firmaların ekonomik katkısının gelişmiş dünya ile kıyaslandığında henüz yok denecek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’deki farklı büyüklükteki kentlerde yaşanması kaçınılmaz olan çok boyutlu dönüşüm süreçlerini yönetebilmek için yaratıcılık ve yenilikçilik odaklı kentsel gelişim stratejileri üretmesi ve benimsemesi gerektiği çok açıktır. Bu anlamda, günümüze kadar çok da çaba harcanmadığını söylemek yanlış olmaz. Yaratıcı endüstrilerin, farklı büyüklük ve coğrafyadaki kentlerin sahip oldukları geleneksel üretim tabanları ve farklı dinamikleri göz önüne alındığında kentlerin gelişimi için çok gerekli bir araç olduğunu, yaratacağı ekonomik ve kültürel çeşitlilik ile çağdaş planlama yaklaşımları uygulanabildiği sürece kentlere dinamizm katacağını ve pek çok kentsel soruna çözüm olabileceğini kestirmek zor değildir. Türkiye’deki ilgili aktörlerin biran önce konunun öne-

mini fark etmeleri gereklidir. Türkiye’de çağdaş/ileri planlama anlayışına geçiş, öncelikle doğal olarak planlama pratiğini elinde tutan plancıların söz konusu yaklaşımları özümsemesi ile olacaktır. Yenilikçi ve esnek yönetim anlayışı ile özgün stratejiler üretilmediği, uzmanlıkların değer bulmadığı, girişimci ve yaratıcı politika ve uygulamaların ortaya konmadığı, tüm aktörlerin sürece dahil edilmediği, işbirliklerinin sağlanmadığı ve yeni yönetim ve uygulama mekanizmalarının ortaya konmadığı kentsel planlama anlayışlarının artık dünya planlama literatür ve pratiğinde yeri yoktur. Kendi uzmanlığına yabancı, çağdaş güncel gelişmelere uzak mesleki uygulayıcı ve politikacıların özetlenen sürece ve gelişmelere sadece uzaktan bakma lüksünün olmadığı anlaşılmalıdır.

KAYNAKLAR

- ACRE Project. (2006-2010). Accommodating creative knowledge- competitiveness of European Metropolitan regions within the Enlarged Union. 6th framework programme of the EU. Amsterdam
- Aksoy, A. Enlil, Z. (2011). Kültür Ekonomisi Envanteri, İstanbul 2010. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mayıs 2011
- Atkinson, R., Easthope, H. (2007). The Consequences of the Creative Class: The Pursuit of Creativity Strategies in Australia's Cities. Proceedings of the State of Australian Cities Conference, Adelaide. November
- Bontje, M., Cork, S. (2006). Amsterdam: a creative knowledge city? The debate on the economic future of Amsterdam and its region, In L. Deben and M. Bontje (Ed.). Creativity and diversity, key challenges to the 21st century city, Het Spinhuis. Amsterdam.
- Brelot, H. M., Grosetti, D. E., Gritsai, O. Kovacs, Z. (2010). The Spatial mobility of the creative class: A European perspective. International Journal of Urban and Regional Research. Volume 34(4), 854-870
- Creative Regions Network. (2013). Regional Studies Association Research Network on Creative Regions in Europe: challenges and opportunities. supported by Regional Studies Association. <http://www.creative-regions.org>
- Creative Regions Project. (2012). European Regional Development Fund. INTERREG IV C
- Cooke, F., Lazerretti, L. (2008). Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development. Edward Elgar, Cheltenham UK, Northampton, MA, USA
- Çetindamar, D., Günsel, A. (2012). Measuring the Creativity of a City: A Proposal and an Application. European Planning Studies. 20(8), 1301-1318
- DCMS (UK-Department for Culture, Media and Sport). (2001). Creative Industries Mapping Documents. April 2001
- DCMS (2015). Creative Industries Economic Estimates. January 2015
- Durmaz, B., Velibeyoğlu, K., Yiğitcanlar, T. (2008). Emergence of a Creative City: Antalya a Film-induced Tourism Centre. 4th word conference for graduate research in tourism hospitality and leisure. 22-27 April 2008, Antalya
- EC (European Commission) (2015). The Europe 2020 Index: The progress of EU Countries, Regions and Cities to the 2020 targets. 2014-2020 period
- Enlil, Z., Evren, Y. (2011). Yaratıcı İstanbul, Yaratıcı Sektörler ve Kent. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Mayıs 2011
- Enlil, Z., Evren, Y., Dinçer, İ. (2011). Cultural Triangle and Beyond: A Spatial Analysis of Cultural Industries in Istanbul. Planning Practice & Research. 26(2), 167-18
- Europe 2020 (2010). Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable, and Inclusive Growth. EU Facts, August 2010
- ESRC funding. (2005-2007). Technology, Talent and Tolerance in European Cities: A Comparative Analysis. ESRC (Economic Social and Research Council) End of Award Report. RES-000-23-0467. Swindon: ESRC, Cardiff
- Evren, Y., Enlil, Z. (2012). Towards a creative city? Problems and prospects of Istanbul's creative sectors. Pioneering Minds Worldwide: On the Entrepreneurial Principles of the Cultural and Creative Industries. Eburon Academic Press, 109-112
- Florida, R. (2002). The rise of the creative class and how it's transforming work, leisure, community and everyday life. Basic Books. New York
- Florida, R., Tinagli, I. (2004). Europe in the creative age. Demos. London
- Grant, J.L. (Ed). (2014). Seeking Talent for Creative Cities, the social Dynamics of innovation. University of Toronto Press. Toronto, Buffalo, London
- Günsel, A., Çetindamar, D. (2011). Yenilik ve yaratıcılık perspektifinden bir değerlendirme: İstanbul'da yaratıcı endüstriler ve yaratıcı işgücü. Kentleşme ve Bölgesel Araştırmalar 2. Sempozyumu: Planlamanın Dünü, Bugünü, Yarını: Planlamada Yeni Söylem Arayışları, Ankara, Türkiye
- Hall, P. (2000). Creative Cities and Economic Development. Urban Studies. Vol. 37(4), 639- 649
- Hall, P. (2004). Creativity, culture, knowledge and the city. Built Environment, 30(3), 256-8
- Kara, T. (2014). Kültür Endüstrisi Kavramı Çerçevesinde Medya Ürünleri: Eleştirel Yaklaşım. The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication. Vol 4(1)
- Kerimoğlu, E. (2011). Sektörlerin Kentsel Ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Yaratıcı Kentler. Kentli Dergisi. Sayı 5. 52-54
- Kerimoğlu, E. (2012). Creativity and Culture: A Discussion of their Contribution to Urban Development in Istanbul. The 15th International Planning History Society Conference. Sao Paulo, Brazil, 15-18 July 2012
- Kerimoğlu, E. (2013). Creative Industries: Their contribution to urban development/governance in Istanbul. Final conference of 'Urban Creative Poles' project, supported by EU, invited presentation, published in abstract book, 7 November 2013, Cottbus, Germany
- Kerimoğlu, E., Gezici, F. (2010). Creativity-Culture and Tourism-Contemporary Urban Development Strategies. 50th European Congress of the European Regional Science Association. Jönköping, Sweden. 19-23 August 2010
- Kumral, N. (2010). Yaratıcılık ve İzmir üzerine. Ege University, WP in Economics 2010. Working Paper No: 10(1) <http://www.iibf.ege.edu.tr/economics/tartisma>
- Landry, C. (2006). The art of city-making. London: Earthscan
- Landry, C. (2000). The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators. London: Comedia
- Lange, B., Kalandides, A., Stober, B., Mieg, H., A. (2008). Berlin's creative industries: governing creativity? Industry and Innovation. 15(5), 531-548
- Lazerretti, L., Capone, F., Seçilmiş, E. (2014). Türkiye'de Yaratıcı ve Kültürel Sektörlerin Yapısı. Maliye Dergisi. sayı 166, 195-220
- Leitner, H. (1990). Cities in pursuit of economic growth: The local state as entrepreneur. Political Geography Quarterly. Vol. 9 (2), 146-170
- Ling, C., Dale, A. (2011). Nature, place and creative class: three Canadian case studies. Landscape and urban planning. Vol.99 (3-4), 239-247
- Liu, K. (2009). Creative edge of cities: a comparative analysis of the top 500 creative industries businesses in Beijing and Shanghai. Creative Industries Journal. Vol 1(3), 227-244
- Mommaas, H. (2004). Cultural Clusters and the Post-industrial City: Towards the remapping of urban cultural policy. Urban Studies. 41(3), 507-532
- Musterd, S. (2004). Amsterdam as a creative cultural knowledge city: some conditions. Built Environment. 30(3), 225-234
- Musterd, S., Ostendorf, W. (2004). Creative cultural knowledge cities: perspectives and planning strategies. Built Environment. 30(3), 189-193
- O'Connor, J. (2006). Creative Cities, the role of creative industries in regeneration. RENEW Intelligence Report. April
- OECD (2006). OECD Territorial Reviews: Competitive Cities in the Global Economy. OECD Publishing-November 2006. ISBN 9264027092
- OECD (2014). OECD Studies on Tourism and the Creative Economy. OECD Publishing. ISBN 2223-9790
- Özen, N.E. (2014). Türkiye'nin Yenilikçi Sınıfı-1, Yenilikçi Sınıf ve Bölgesel Gelişme ile İlişkisi. TEPAV Politika notu, N201408
- Petrov, A. N. (2008). Talent in the Cold? Creative Capital and the Economic Future of the Canadian North. ARCTIC. Vol. 61(2), 162 - 176
- Pink, D. H. (2005). A Whole New Mind: Moving from the information age to the conceptual age. Crows Nest, NSW: Allen & Unwin
- Scott, A. (2006). Creative Cities: Conceptual Issues and Policy Questions. Journal of Urban Affairs. 28(1), 1-10
- Seçilmiş, E. (2015). Türkiye'de Yaratıcı Endüstrilerin Kümelenmesi. Ege Akademik Bakış. 15(1), 9-18
- Töre, E. (2011). Türkiye'de Reklam Endüstrisi Değer Zinciri ve Temel Göstergeler. The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication. Vol (1) 2, 34-42
- Töre Özkan, E. (2010). İstanbul'da Kültür Ekonomisine Yön veren Dinamikler- İstanbul Film Endüstrisi. İstanbul 2010 Avrupa Kültür

- Başkenti, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Aralık 2010
- Turok, I. (2004). Cities, regions and competitiveness. *Regional Studies*. 38(9), 1069–1083
- UCP (Urban Creative Poles). (2011-2013). EU Baltic Sea Region Programme. 2007-2013
- UNCTAD (United Nations Trade and Development Conference) (2004). Creative Industries and Development. http://www.unctad.org/en/docs/tdxibpd13_en.pdf
- UNCTAD (2008). Creative Economy Report. UNCTAD/DITC/2008/2. ISBN 978-0-9816619-0-2
- UNCTAD (2010). Creative Economy: A Feasible Development Option. http://unctad.org/es/Docs/ditctab20103_en.pdf
- UN (2004). Creative Industries and Development. Sao Paulo. 13-18 June. 2004 http://unctad.org/en/docs/tdxibpd13_en.pdf
- UN-UNDP-UNESCO (2013). Creative Economy Report 2013 special edition-widening local development pathways. United Nations/UNDP/UNESCO, 2013. ISBN 978-92-3-001211-3
- URBACT. (2011). From creative industries to the creative place: Refreshing the local development agenda in small and medium-sized towns. URBACT Creative Clusters Final Report
- Yücesoy, Ü.E. (2011). İstanbul'da Medya, Coğrafi Dağıtım ve Üretim. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Haziran 2011